

Balthasar Hacquet, **Veneti – Iliri – Slovani**; poslovenil in priredil Rasto Švajgar. Nova Gorica, 1996. 200 strani.

Knjige bi se bili morali razveseliti kot prevoda enega najstarejših del o Slovencih, vendar poznavalcu izvirnika zagreni to veselje že prva beseda v naslovu, ki je v Hacquetovem delu nikjer ne najdemo. Ta primer nam razkriva prevajalčevo samovoljo in potvarjanje od začetka do konca knjige. K poljudnosti prispeva tudi podoba koprivovca na zadnji strani ovitka, ki ilustrira amatersko razlago avtorjevega priimka. Ker so doslej taka standardna dela, kot so Valvasor, Linhart ali Pavel Diakon, prevajali strokovnjaki, moramo tembolj obžalovati, da se pri Hacquetu to ni zgodilo.

Ko bi hoteli prevod in »priređitev« knjige, ki si jo je privoščil prevajalec, natanko analizirati, bi morali napisati celo razpravo, moramo pa se omejiti na glavne napake in pribiti, da prevod strokovne knjige še čaka primerneje prevajalca. Š. je šel mimo razprave podpisanega *Balthasar Hacquet in slovenska ljudska kultura*, Traditions 3, 1974, 17–68, ponatisnjeno v knjigi *Raziskovalci slovenskega življenja*, Lj. 1986, 60–123. Tudi ko bi jo bil poznal, verjetno njegova »priređitev« ne bi bila drugačna.

Sam prevod H. knjige se kar zgubi v prevajalčevih samovoljnih dodatkih iz del drugih avtorjev. Za poljudno kramljajočim poglavjem *Kje smo in kdo smo?* – pred njim je obviselo že H. posvetilo – je na koncu sledečega poglavja *Prostor zgodovinskega dogajanja* povedano: »uvodna misel je posnetek prvih strani knjige 'Slovenska zgodovina do razsvetljenstva'...«.

Sledi poglavje *Beseda o avtorju* – posneta po Westrovi brošuri iz 1954. Kako ga priimek izdaja, da je bil Britanec in ali prevajalcu Bretonec ter La Bretagne ni jasno, tega ne zvemo. »Leta 1801 je v Leipzigu izdal knjigo, ki je sedaj prvič prevedena...« V poglavju *Hacquetov opus* pa beremo na str. 193 za naslovom naše knjige: »Lipsko 1801–1808, peti zvezek nedovršen.« Nato pa skrivnostno zavite stavke: »Podatki so iz Biografskega leksikona (avtor?!), kjer je na strani 286 napisano: Pod 62 – to je ta knjiga, ki jo ima bralec v rokah – navedena knjiga ni menda nikjer ohranjena. ... Vendar se je le ohranila, v lasti barona Zoisa in preko Licealne knjižnice prišla v NUK.«

Pred tem poglavjem pa je na pol strani *Pripis o ugotovitvah v času priprave knjige za tisk*, kjer prevajalec pove, da sta v Narodnem muzeju v Ljubljani spravljena še dva primerka knjige *Veneti...* itn., kar je potvorba, saj bi moral navajati kvečjemu izvirnik: *Wenden...* Nato sledi razpravljanje o pisateljevem priimku in ključ do Š. samovoljnega pisanja oblik: »... Gorence in Dolence, kar bi lahko kazilo sodobno izražanje. Hotel sem opozoriti na Hacquetovo razumevanje izvora besed« (str. 190). To je ena od posebnosti njegovega prevoda, ki ne upošteva načina današnjih prevajalcev in dodaja še na drugem mestu: »Današnja slovenščina je že tudi v mnogočem drugačna od one mojih staršev in učiteljev. Da skok v današnji čas ne bi bil prehud, sem ostal nekje v sredi, pri načinu izražanja v moji mladosti« (str. 189).

Pritožuje se tudi nad H. nemščino in pove, kako se je njegov slog spreminjal, o čemer naj bi spregovorili jezikoslovci. Povprečen izobraženec pa bo spoznal kričeče, nesodobne napake v slovenščini: *rudeč, predno, prsa*, namesto *podružnice* so *templji, rujav, nek, filc* za *polst, klobučevina, verno* namesto *zvesto* itn.

Na desetih straneh objavlja posnetke iz H. *Oryctographiae Carniolicae*, nato geografsko skico Srednje Evrope v 18. stoletju, »glavne misli iz *Oryctographiae*, Zgodovinski koledar iz obdobja B. Hacqueta«, sledita naslovnici obeh delov Linhartove *Zgodovine*, za tem odlomek »iz uredniških opomb in napotkov Boga Grafenauerja« k Linhartovi zgodovini, kjer pa ni označeno, kje se začnejo prevajalčeve besede. Za besedilom A. Gspana o Linhartu sledi prevajalčev vrinek »razdelki in poglavja druge Linhartove knjige« do vštete strani 53. Kot dober učitelj postreže učencem še s poglavjem *Doba Valentina Vodnika* – po Lončarjevem *Političnem življenju Slovencev*.

Na str. 57 se začne prevod, ki ga je naslovil: *O Venetih ali Slavencih*. O zmedu prevajalčevega pisanja etničnih imen bi bilo potrebno posebej spregovoriti: zakaj piše Ziljani in ne Silauci, toda dosledno Krajnci (brez utemeljitve). *Winden, Windische Mark* nasilno prevaja kot Veneti, Venetska Marka. Veneti so Dolenci (str. 113), Kočevarji govorijo v »staronemškovenetskem jeziku« (str. 113) – H. jih imenuje »Wenden oder Winden« (str. 91).

Bibliografija H. spisov pod naslovom *Hacquetov opus* je mehanično posneta po SBL, kjer je razumljivo, da so dolgi nemški naslovi tistega časa povzeti krajše v slovenščini; toda tukaj bi moralo biti označeno vsaj, ali gre za samostojno delo (knjigo, s krepkim tiskom) ali za objavo v časopisu, zakaj naslovi kot *O cinobru 1782* ne povedo nič; namen sleherne bibliografije pa je, da ti omogoči v njej navedene spise najti (ali pa dognati napačen podatek o njih v bibliografiji). Pri Pintarjevem članku o H. v SBL je treba vsekakor navesti avtorja in izpisati naslov: *Slovenski biografski leksikon*; Š. pa dosledno opušča prvo besedo.

Če se ustavimo le pri prvem poglavju H. knjige, pri Ziljanih, vidimo v moji navedeni razpravi, da so se z njim nadrobneje ukvarjali tako slavisti kot J. Dobrovsky, J. Kopitar, F. Kidrič, Iv. Grafenauer; J. Wester ga je tudi nekoliko okrajšano poslovenil. Švajgar gre mimo vseh in niti ne opazi H. napake, da piše »najdelj

na vzhod« (Š., str. 67) namesto na zahod. Še manj upošteva Kopitarjev popravek glede H. etimologije imena Zilavci itn. in njegove trditve, da so »Wenden, Winden« Slovenci in Slovani (gl. več v Raziskovalcih, 106 sl., o rabi teh imen pri drugih pisateljih od Trubarja naprej, prav tako več v Raziskovalcih, 94 sl. in še na drugih mestih) – nikjer pa ne najdemo nasilnega amaterskega sodobnega preimenovanja v Venete. Š. je menda prvič zapisal v naši »venetologiji« obliko *Venetka*.

Kakor dela prevajalec nasilje etnični terminologiji, ki je v knjigi iz tistega časa posebno pomembna, tako prevaja tudi ostalo besedilo dokaj samovoljno. Mogoče bo to analizo opravil kak filolog ali poklicni prevajalec, za naše poročilo bi bilo tako delo preobširno. Taka analiza mu bo mogoče dokazala, da za prevajanje strokovnih, posebno starejših del, ni dovolj znanje jezika in uporabljanje slovarjev, marveč tudi natančno poznavanje tvarine, zato ostane prevod Hacquetove knjige še nadalje dolžnost in naloga stroke in celotne slovenske kulture.

V tej zvezi je potrebno omeniti še poslednje poglavje v knjigi: *Predstavitev prevajalca* (str. 194–196), kar je unikum v delih te vrste. Tudi tu predstavlja svoje prednike verjetno »iz sedanje južne Tirolske kot Veneti«; konča pa to samopredstavitev, da »so aktualna spotikanja o Venetih, o razlikah med Kranjci, Korošci...« Docela nejasen pa je za nas zadnji stavek: »... so se mnogi že davno pred nami priselili ... in so sedaj tako naši, da prvobitnih razlik v življenju ni več mogoče opaziti.« Kdo se je priselil: ali Veneti ali pripadniki drugih narodov?

Vilko Novak

Momčilo Spremić, **Despot Đurađ Branković i njegovo doba**. Beograd : Srpska književna druga, 1994. 859 strani.

Hkrati z izidom *Istorije Srba* v desetih zvezkih je izšla pri Srpski književni zadrugi knjiga prof.dr. Momčila Spremića *Despot Đurađ Branković i njegovo doba*, ki obsega 859 strani besedila. Gre za resnično obsežno in pomembno knjigo, ki nas s svojim obsegom na najboljši možni način opozarja, koliko pomembnih vprašanj je bilo izpuščenih pri obravnavi srednjega veka v ponovni (drugi) izdaji *Istorije srpskog naroda*.

Momčilo Spremić je rojen 1937 v Donji Badanji pri Loznici. Na Filozofski fakulteti v Beogradu je diplomiral 1961, magistriral 1965 in doktoriral 1969. V začetku 1962 je bil izbran za asistenta, 1970 za docenta, 1976 za izrednega in 1983 za rednega profesorja. Danes dela kot upravnik Oddelka zgodovinskih ved Filozofske fakultete v Beogradu. Spremić se ukvarja z zgodovino Balkanskega polotoka in Sredozemlja (Italija, Španija) v poznem srednjem veku. Trideset let je delal v Dubrovniškem arhivu, hkrati pa tudi v znanstvenih ustanovah, arhivih in knjižnicah v Benetkah, Rimu, Neaplju, Parizu, Barceloni, Strasbourgu. V srbskih in tujih časopisih in revijah je objavil približno dvesto znanstvenih del. Njegova doktorska disertacija *Dubrovnik i Aragonci 1442–1495* je bila že dvakrat izdana (1971 srbska izdaja v Beogradu in 1986 italijanska v Palermu). Na Filozofski fakulteti v Beogradu predava občo zgodovino srednjega veka in latinsko paleografijo z diplomatiko.

Obsežno delo prof. M. Spremića ima vse značilnosti pravega znanstveno-raziskovalnega dela, ki je ob Uvodu (str. 9–11) razdeljeno na 27 poglavij temeljnega besedila (str. 15–769), opremljeno s seznamom izbrane bibliografije virov in literature (str. 770–796), registrom zemljepisnih in osebnih imen, kakor tudi s pojmi, ki imajo poseben pomen (str. 797–857). Osrednje besedilo je razdeljeno na tri dele: I/ Oblasni gosopodar, II/ Vladar in III/ Unutrašnje prilike, kar je obogateno s še štirimi zgodovinskimi zemljevidi, genealoškimi tablami družine Branković (na treh straneh), nato s 19 tabelami in končno s številnimi ilustracijami na 56 posebej označenih straneh, ki se ne pojavljajo samo zaradi estetskega vtisa, ampak tudi kot viri. Na koncu knjige najdemo še nekaj biografskih podatkov o avtorju (str. 858) in vsebinsko kazalo (str. 859).

Poleg uporabljenih likovnih virov je avtor iz povsem razumljivih razlogov namenil največjo pozornost pisnim virom. Pri tem je uporabljal že objavljene kot tudi neobjavljene vire. V seznamu virov je našeto 199 bibliografskih enot. Ta številka nam že sama po sebi pove veliko, če pa še upoštevamo dejstvo, da je avtor uporabljal številne neobjavljene vire iz dubrovniškega in beneškega arhiva, ki so raztreseni v nekaj sto zvezkih gradiva v italijanskem in latinskem jeziku, šele potem dobimo pravo podobo o obsežnosti primarnih virov. Še daljši je seznam izbrane in citirane literature. V njem je našeto 529 bibliografskih enot in sicer knjig, člankov in razprav, ki so objavljeni v vseh evropskih jezikih. Morali smo se dalj časa zadržati na teh dejstvih, kajti z njihovo podporo lahko opozorim, da je bilo potrebno vsaj eno desetletje dela za